

נועם אליעזר

✦ בקריאת שם יהושע

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר י"ג, ט"ז).

הרשב"ם (כאן) כתב: "לא עתה קרא אותי כן, שהרי כבר קודם לכן (במדבר י"א, כ"ח) נקרא יהושע. אלא כך פירוש, הושע בן נון שאמרנו למעלה שנקרא כן בבית אביו, הוא אותו שקרא משה יהושע כשנעשה משרתו והפקידו על ביתו. שכך היה מנהגם, כמו ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח (בראשית מ"א, מ"ה), ויקרא לדניאל בלשצר (דניאל א', ז), דהוא שמה בלטשצר כשם אלהיה (שם ד', ה)". עכ"ל.

דברי הרמב"ן עה"ת פרשת בשלח

(א) הנה כדברי הרשב"ם מבואר גם כן בדברי הרמב"ן על התורה בפרשת בשלח, על הפסוק "ויאמר משה אל יהושע" (שמות י"ז, ט), בזה"ל: "נראה מכאן כי משה מיום היותו לפניו היה קורא אותו יהושע, וכן כתוב (שמות ל"ב, י"ז) וישמע יהושע את קול העם. והכתוב שאמר בענין המרגלים ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר י"ג, ט"ז), למבראשונה ידבר, הודיענו כי זה הושע בן נון אשר בחרו במרגלים הוא אשר קראו משה יהושע, וכדברי רבותינו (סוטה ל"ד): שאמר יהושע מעצת מרגלים, להגיד כי בעבור זה המעשה שהיה משה יודע שהוא עתיד ללכת עם המרגלים קרא לו השם הזה. או נאמר כי אז קבע לו משה אותו השם בפני העדה שלא יקרא שמו עוד הושע ויהיה שמו יהושע". עכ"ל.

בדרשת הירושלמי פ"ב דסנהדרין ה"ו

(ב) והנה בפרש"י בפרשת לך לך (בראשית י"ז, ה) הביא המדרש, והוא בירושלמי (פ"ב

דסנהדרין ה"ו), שבשעה שהקב"ה שינה את שמה של שרה אמנו משרי לשרה, עלה האות י' ונשתטח לפני הקב"ה ואמר רבון העולמים, עקרתני מן הצדקת הזאת, אמר לו הקב"ה, צא לך, עד עתה היית נתון בשם של נקיבה ובסוף תיבה, חייך שאני נותן בשם זכר ובראש תיבה, הדא הוא דכתיב ויקרא משה להושע בן נון יהושע.

בטעם שהתפלל על יהושע

(ג) והנה בזה"ק (כאן) מבואר שהטעם שהמרגלים חטאו היה משום החשש שיטלו מהם את הנשיאות כשיכנסו לארץ ישראל. - ובתרגום יונתן בן עוזיאל (כאן) תרגם: "וכדי חמא משה ענוותנותיה קרא משה להושע בר נון יהושע". ע"ש. ונראה לבאר דממילא ידע משה שמענוותנותו לא יחטא עם המרגלים, וממילא חשש שיהרגוהו, לכן הוסיף לו שם, שזהו הברכה לאריכות ימים. - אבל על שאר המרגלים לא התפלל, שלא תתבטל הבחירה. - ועל כלב לא התפלל אף על פי שגם הוא היה בסכנה כמו יהושע, היינו משום שכלב ידע להתעסק עמם, שלמראית העין יכל להראות שהוא כמוהם, אבל כשיבואו למדבר יאמר האמת, כדכתיב (במדבר י"ג, ל') "זיהס כלב את העם", ובאמת שמעו לו. כדכתיב (במדבר י"ד, כ"ד) "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו".

תחיית המתים לפי סדר א"ב

(ד) והנה המבי"ט בספרו "בית אלקים" (פרק נ"ה) הביא בשם המקובלים דלעתיד לבוא יקומו המתים לפי סדר הא"ב. [והנה בפרשת שלח (במדבר י"ג, ט"ז) כתיב: "יקרא משה להושע בן נון יהושע". ובתרגום יונתן בן עוזיאל, איתא: "וכדי חמא משה ענוותנותיה

קרא משה להושע בן נון יהושע". וביאר בספר "אוהב ישראל" (ליקוטים), דאיתא במדרש שבשעת תחיית המתים יקראו אותם על פי סדר א"ב, אברהם בנימין וכדומה, וגם איתא שמי שיש בו מידת ענוה הוא יעמוד קודם בתחיית המתים. ועל פי זה מבואר התרגום יונתן, כי כשרצה לקרותו בשם יהושע, ירא שמא יתרעם יהושע, כי יגרום לו בזה שיתאחר בתחיית המתים, כי מקודם היה נקרא הושע ועכשיו יהושע, ויהיה מאוחר בתחיית המתים. אבל כיון שראה ענוותנותיה, נמצא הוא יעמוד בתחילה בתחיית המתים, לכך קרא לו יהושע].

ביאור מרן הגר"ח קניבסקי

דבן השונמית א"צ הזאה

(ה) והנה מו"ר דודי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו "טעמא דקרא" (מלכים ב' ד') ביאר הטעם דבן השונמית פשיטא לגמ' בנדה (ע'): שאינו צריך הזאה, כשקם לתחייה, וכמ"ש התוס' שם. - דהטעם דכל המתים לתחייה צריכים הזאה, הוא מכיון שלא יקומו כולם יחד, ואלו שיקומו תחילה יהיו סביבם הרבה מתים, ונמצאים בבית קברות, וגם יצטרפו לעבור דרך הרבה מתים. אבל בן השונמית שמת בביתו, ושם חי, אין שום מקום לחייבו בהזאה.

הערה ע"ד הסדר"ט

אכן דבריו צ"ע, דהלא הנידון בסוגיא התם הוא על איסור שחוטי חוץ, דאין הגויים מזהרים בזה. ולכן הוצרך רש"י לפרש דהסוגיא קמיירי דאיפרא הורמיז בשעת איסור במות דוקא, דהא מצד איסור במו"ל אין לחייבו בשחוטי חוץ בשעה של היתר הבמות.

ביאור ה"מקדש דוד"

(ו) ובספר "מקדש דוד" (סימן כ' סק"ב) ביאר דהספרי זוטא קאי על במת ציבור, ולא על במת יחיד בחו"ל.

בקרושת מחנה שכינה בבמה גדולה

וביאר ה"מקדש דוד" דהיינו משום דחל קדושת מחנה שכינה בבמה גדולה כמו במקדש, כיון דקדשי קדשים נאכלים שם לפני מן הקלעים. ואם כן י"ל דכיון דעשר קדושות הן זו למעלה מזו, כדתנן (פ"ק דכלים מ"ו) ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות כו' עזרת ישראל מקודשת הימנה כו', אי אפשר למקום להיות קדושה חמורה בלא הקדושה קלה, ואי אפשר להיות קדושת עזרה בלא קדושת ארץ ישראל.

בטעם דאין במת ציבור בחו"ל

ויעוי"ש עוד ב"מקדש דוד" שביאר טעם אחר בהא דאין במת ציבור בחו"ל, דכיון דחשיב דינו דבמת ציבור כעזרה, אם כן כמו דלקדש מקום העזרה הוצרכנו למלך ונביא ואורים ותומים, כדתנן בשבועות (ט"ו), ה"נ לענין במת ציבור, ובחו"ל לא שייך מלך, וכדתניא בתוספתא (פ"ד דסנהדרין ה"ו) לכן אי אפשר לקדש שם במת ציבור.

ביאור ה"אוצר הספרי"

וכיו"ב ביאר הגר"מ זמבא בקונטרס "אוצר הספרי" דבעינן קדושת מקום בבמת ציבור, רק דכתב דמהאי טעמא לא שייך עשיית במה קטנה בחו"ל כיון דלא נתקדשה המקום בקדושת הארץ, ולכן לא שייך שיחוד קדושה יתירתא דמקום הבמה עליה.

הלא היה לו לומר ירושלים מקודשת דוקא לבית המקדש ולשיכון השכינה, ואף קודם שנבחרה ירושלים דוקא שילה. - אלא ודאי שהכונה לומר שאף בשעת היתר הבמות, לא היתה ראויה עבר הירדן לבמה, וכמאמר הכתוב ואך אם טמאה ארץ אחזתכם. וכ"כ הרב בעל המגיד מראשית, דאף בשעת היתר הבמות אסורין היו בעבר הירדן, ממאמר הכתוב ואך אם טמאה ארץ אחזתכם. עכ"ד.

ביאור ה"שואל ומשיב"

והנה בתחילת ספר "סדרי טהרות" על כלים, בהסכמת ה"שואל ומשיב" ביאר דבריהם, דבני גד ובני ראובן לא נתכוונו לעשות בית השכינה בעבר הירדן ולהעמיד שם במה גדולה, אלא רצו להכחיש המקום דשילה, וממילא ימשך להם היתר הקרבה שם בתורת במה קטנה. ועל זה השיב להם פנחס (ביהושע כ"ב) דמכל מקום "טמאה ארץ אחזתכם", וממילא אינה ראויה אפילו לבמה קטנה.

בסוגיא דזבחים קט"ז ע"ב

(ה) ובספר "דרך הקודש" הנ"ל, ביאר דגם לשיטתו דס"ל דאין היתר אפילו לעשיית במה קטנה בחו"ל, מכל מקום לא קשה מסוגיא דזבחים (קט"ז): דאיפרא הורמיז אמא דשבור מלכא דשדרא קורבנא, ואמר רבא לסקוה. - דשאני התם דהוי קרבן גויים דשרי בבמה שלהם אפילו בחו"ל, אבל בקרבנות ישראל משנבחרה ארץ ישראל אף בזמן היתר הבמות אין מקריבין אלא בארץ.

הערת ה"סדרי טהרות" ע"ד ה"דרך הקודש"

אמנם בספר "סדרי טהרות" העיר על דברי המהר"ח אלפנדרי הנ"ל, דהא רש"י בזבחים (קט"ז): כתב דקמיירי בשעת איסור הבמות. ואם כדברי ה"דרך הקודש" דאפילו בשעת היתר הבמות היה איסור להקריב בחו"ל, תיפוק ליה איסורו מהאי טעמא. ולמה הוצרך רש"י לפרש דוקא שבשעת איסור הבמות היה. אלא ודאי דדוקא במה גדולה אינו בחו"ל, אבל במה קטנה שפיר שייכא בחו"ל.

לעולם, אם כן ליכא נפק"מ בהא דאסורה במת יחיד בחו"ל, כיון דבלא"ה אסירי בכל מקום. - ויתכן דגם להנך דס"ל דדוקא בבמת ציבור אסור לעשות בית השכינה בחו"ל, י"ל דאין זה חסרון מחמת קדושת המקום, דאם כן איך הוכשר קודם, אלא דלאחר שנבחרה בעינן מקום בחירה דוקא, לאפוקי שאר המקומות.

בדרשת הספרי זוטא פרשת נשא

(ד) והנה בספרי זוטא (ריש פרשת נשא) שנינו, "ארץ כנען מקודשת מעבר הירדן, שארץ כנען כשירה לבית השכינה ואין עבר הירדן כשירה לבית השכינה". והובא גם כן בילקוט שמעוני (רמז תרח"צ) ובמדרש רבה (במדבר פרשה ה' פסקא ח').

דברי המהר"ח אלפנדרי

ובספר "דרך הקודש" למהר"ח אלפנדרי (קדושה ראשונה ח"א סי' ד') הקשה אמאי לא מנה תנא דמתניתין (פ"ק דכלים מ"ז) הך חילוקא דאיכא בארץ ישראל, שיש מקומות בתוכה שאינם ראויים לבית השכינה ומקומות אחרים הראויים לכך. - וכתב שם, דאפילו בשעת היתר הבמות, אסור לבנות אפילו במת יחיד בחו"ל, וכדכתיב (ביהושע כ"ב) "ואם טמאה ארץ אחזתכם".

דברי המהר"י בכר דוד בספרי "דברי אמת"

ובספר "דברי אמת" למהר"י בכר דוד (בדרוש ט"ו) הביא דברי ה"דרך הקודש" למהר"ח אלפנדרי שנדפס בסוף ספרו "מגיד מראשית". וז"ל: "ועל משנת מסכת כלים, שאמרו עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמביאין ממנה עומר והבכורים ושתי הלחם, אמרו במדרש ילקוט פרשת נשא, וז"ל ארץ כנען מקודשת מעבר הירדן, שארץ כנען כשר לבית השכינה, ואין עבר הירדן כשר לבית השכינה. - והרמב"ן ז"ל בפרשת חקת הזכירו בלשון הזה, וז"ל, ועוד אמרו רבותינו בעשר קדושות שאין עבר הירדן ראוי לבית המקדש ולשיכון השכינה, וכן נראה בכתוב שאומר ואך אם טמאה ארץ אחזתכם כו'. עכ"ד. - ואם כוונת דברי הרמב"ן היינו דוקא לבית המקדש,

בריבוי לחיוב ציציית

גם ביחידים

ויאמר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ועשו להם ציציית (במדבר ט"ו, ל"ז - ל"ח).

בספרי זוטא (פסקא ל"ח) גרסינן: "ויאמר ה' אל משה לאמר, לרבות יחידים".

ביאור ה"זית רענן"

א) הנה ב"זית רענן" לבעל המג"א כתב: "לרבות יחידים. וצ"ע פשיטא דבשלמא לעיל גבי שקלים איצטריך לרבות שיחידים המוסרין לציבור אף על פי שהן פטורין הוי כקרבן ציבור, אבל הכא פשיטא דיחידים חייבין. וי"ל דסד"א דדוקא כשמתפלל עם הציבור חייב בציציית, אבל ביחיד לא, קמ"ל. ודוחק. עכ"ד.

מבאר באופ"א

ב) ונראה לבאר באופן אחר, דהרי בתענית (י"א) תנן היחידים מתענים, ובגמ' מפרשינן מאי יחידים תלמידי חכמים. וזהו דקס"ד דלמא תלמידי חכמים אינם צריכים ללבוש ציציית, דהלא הם ממולאים בתורה, וסגי גם בכך. קמ"ל דחייבים בציציית.

השמירה שמסר משה רבינו למרגלים להנצל מהענקים

דברי הזוה"ק

דהנה בזוה"ק איתא, רבי יצחק אמר כד הוו מטאן לגבייהו דאינון ענקים הוו שויין ההוא חוטרא דמשה קמייהו ואשתזיבו, ומנלן דההוא חוטרא יהיב לון, הדא הוא דכתיב עלו זה בנגב, וכתיב התם ואת המטה הזה וגו', ובגינה אשתזיבו, דאי תימא הני ענקיאי שבקי לון, אלא אתו לנסבא לון והוו שויין לקמייהו ההוא חוטרא ומשתזבי מקמייהו. - ורבי יהודה אמר מסורת שמא קדישא מסר לון משה ובגינה אשתזיבו מנייהו.

דברי הגר"א

והגר"א בביאורו כתב: "מסורת שמא כו', ר"ל שם י"ב וזהו מסורת שאין מגלין כו', וזהו זה ויליף בג"ש דכתיב זה שמי לעלם, וכ"כ בחי"י. עכ"ד.

בביאור דברי הגר"א

והביאור בזה, דרבי יצחק יליף בגזירה שוה דזה, ומפרש לה. אבל בדעת רבי יהודה לא נתפרש מהיכן יליף, ולכן ביאר הגר"א דהיינו מסורת שם בן י"ב, ויליף לה מגזירה שוה דזה, ומפסוק זה שמי לעולם, וציין הגר"א לדברי רבינו בחי"י הנ"ל שכתב כן.

בסוגיא דקידושין ע"א

ג) ועיקר הענין אליבא דרבי יהודה דמסר להם שם בן י"ב שאין מגלין אותו אלא לצנועין, היינו כדאיתא בקידושין (ע"א) ת"ר בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות היו מוסרין אותו לכל אדם משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים. ורש"י כתב דשם בן י"ב לא פירשו לנו.

ויעוי' בביאור הגר"א לספר יצירה (בדף ג' טור ד') דשם של בן י"ב הוא ג' הויות. וע"ש שכתב דניקודו כניקוד דמלך מלך ימלוך. - ועי' בדברי הרמ"ק בפרדס (שער כ"א פ"ט) שהביא כמה שיטות בענין ניקודו, וכתב דזוה"ק ובתיקונ"ז מבואר דניקודו כניקוד דמלך מלך ימלוך.

ויעוי' בדברי הרש"ש בספר נהר שלום (דף מ"ז טור ב') שהביא ב' שיטות בזה. וע"ע בליקוטי הש"ס להאריז"ל בקידושין (ע"א). - ויעוי' בספר לשם שבו ואחלמה (חלק הקדמות ושערים, בהוספות ותיקונים עמ' צ"ה).

ויאמר אליהם עלו זה בנגב וגו' (במדבר י"ג, י"ז).

ברבינו בחיי כתב: "עלו זה בנגב. מטה שלו מסר להם כדי שניצלו מידם, כתיב הכא עלו זה, וכתיב התם (שמות ד') ואת המטה הזה. וי"א מסורת שם בן י"ב מסר להם כענין שכתוב (שם ג') זה שמי לעולם, כדי שילכו בשלום בדרך וינצלו מיד הענקים. כך ראיתי במדרש.

בהקדמת הגר"ח מוולאז'ין לביאור הגר"א לספד"צ

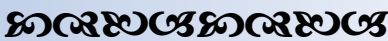
א) הנה בהקדמת הגר"ח מוולאז'ין לביאור הגר"א על הספרא דציניעותא, כתב על הגר"א שנתגלו לו על ידי אליהו או חד ממתיתבתא דרקיעא ענינים וחידושים נוראים אין חקר בשם י"ב משמות הקודש על פסוק עלו זה בנגב, והם כ"ב מאות וס' אופנים, ובאופן אחד מהם הוא ידע כוחות כל הבריות וכל אבר מה ענינו.

ביאור ענינא דשליחות המרגלים

והביאור בזה, הוא על פי מה שכתוב ברבינו בחיי הנ"ל, דיש אומרים שמסורת שם בן י"ג מסר להם, כדי שילכו בשלום בדרך וינצלו מיד הענקים. - דהרי כתיב הכא (במדבר י"ג, י"ח) "וראתם את הארץ מה היא ואת העם היושב בהנה הבמחנים אם במבצרים ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ אם אין וגו'". ומבואר דמענינה של השליחות היא לדעת את כוחות הבריות מה ענינם, וממילא כל אבר גם כן מה ענינו.

ביאור הגר"א לזוה"ק

ב) ויסוד הדברים מצינו בביאור הגר"א לזוהר, בספר יהל אור פרשת שלח (דף י"ח טור ג'). - דבזוה"ק פרשת שלח (ק"ס ע"ב) איתא בענין המרגלים ששלח משה רבינו, פלוגתא דרבי יצחק ורבי יהודה, מה מסר משה רבינו למרגלים כדי להנצל מהענקים. דרבי יצחק ס"ל דמסר להם את המטה שהיה בידו ביציאתו ממצרים, ורבי יהודה ס"ל דמסר להם את מסורת שם הקדוש. - והגר"א ביאר דרבי יהודה ס"ל דמסר להם שם בן י"ב.

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
(ע"ר) מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה

לפי סעיף 46

לפקודת מס הכנסה.

משרד:

רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,

טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute

Office: 21 Harav Kotler St.

Bney Brak

Tel / fax: 03-5785091

